

УДК 37(52)

ЯПОНСЬКА СИСТЕМА ОСВІТИ: УСПІХИ І ПРОБЛЕМИ**Т. Г. Солопова**

ORCID 0000- 0002-1250-915X

У статті здійснено аналіз позитивних сторін виховання і освіти в Японії, а також вказані проблеми, що з'явилися в освітній системі в останні роки.

Освіта і виховання в Японії привертають увагу вчителів і дослідників усього світу. Щорічно велику кількість досліджень присвячується різним аспектам японської освіти. Як відзначають багато авторів, японці переконані, що ефективна система освіти в країні з високим рівнем автоматизації є не тільки обов'язковою, вона є життєво важливою. Величезна частка економічного та соціального розвитку цієї країни є результатом грамотно побудованої системи освіти.

Відмінна риса японської педагогічної думки – увага до самовиховання. Самовиховання, що базується на моральних цінностях, визначається в країні як центральне завдання виховання в XXI столітті.

До успіхів сучасної японської школи слід віднести активну участь батьків, особливо матерів, в процесі навчання дитини. Вони прагнуть забезпечити високий рівень освіти своїм дітям і в школі, і у вищому навчальному закладі. Поряд з батьками запорукою успішності японської освіти є професіоналізм японських вчителів, їх вкрай відповідальне ставлення до своєї справи, любов і віра в кожную дитину.

Вказані основні проблеми, з якими японська школа стикається останнім часом. Серед них ріст числа наркоманів, токсикоманів, дитяча та юнацька агресія.

Ключові слова: *освіта і виховання в Японії, японська шкільна система, проблеми виховання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Вчені Японії одноставно відзначають, що неухильне зростання і розвиток освіти сприяли економічному процвітанню країни.

Економіка накладає відбиток і на шкільну освіту, вимагаючи все більшого припливу молодих людей, які закінчили повну середню школу. Відсутність соціальних, політичних і економічних бар'єрів робить освіту

доступною для самих різних верств молодого покоління. З одного боку, це відповідає вимогам суспільства, що розвивається, з іншого – допомагає уникнути безробіття в середовищі молоді.

Освіта в Японії дуже особлива. Її успіхи залучають педагогів і вчителів різних країн світу. Вона працює по принципу «Якісна освіта є основою і гарантією отримання хорошої роботи в майбутньому». Як відзначають багато авторів, японці переконалися в тому, що тільки робітники з високим рівнем освіти у змозі освоїти нову техніку й забезпечити високу продуктивність праці. Тому систему освіти можна вважати однією з головних складових частин японського «економічного дива».

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Величезна кількість книг, статей було присвячено різним аспектам японської освіти як в країні, так і за кордоном. Дослідженням реформування японської системи освіти займалися О. Железняк, В. Т. Нанівська, І. Зязюн, Г. Котій, С. Маркар'янц, О. Озерська, В. Оржехівський, Т. Павлова, М. Родіонов, С. Судзукі та ін.

У роботі М. Л. Родіонова досліджено процес реформування шкільної освіти в післявоєнний період, проаналізовано результати переходу до нової системи освіти, охарактеризовано процес освітньої політики до 1965 року.

В. Т. Нанівська дає в своїх роботах всебічний аналіз освітньої парадигми Японії.

Такий дослідник, як К. І. Салімова в роботі «Середня школа Японії в ХХІ ст.» відзначила, що сучасна реформа в Японії спрямована на індивідуалізацію і диференціацію в освіті молодого покоління, перехід від жорсткого управління до гнучкості в цій сфері (Salimova, 2006, p. 92).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Але, незважаючи на досить велику кількість досліджень, які висвітлюють різні аспекти освіти та виховання в Японії, переваги і недоліки японської освіти, його успіхи і проблеми, з якими воно стикається останнім часом, не отримали систематичного аналізу в педагогічній літературі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – проаналізувати сучасний стан освіти в Японії, дати опис кращих досягнень японських вчителів, а також проблем виховання, зокрема морального.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. До успіхів сучасної японської школи, перш за все, слід віднести залучення батьків, особливо матерів, до спільного процесу виховання і освіти дітей. Рівень освіти

батьків є досить високим і вони переконані в тому, що їх завдання – забезпечити такий же високий рівень освіти своїм дітям і в школі, і у вищому навчальному закладі. Не вчитель, а мати перша вчить свою дитину читати і писати. В Японії видається близько 50 журналів для батьків дітей тільки дошкільного віку. Поки дитина маленька, матері, як правило, намагаються не працювати. Вони вірні і надійні помічники школи. Ставлення японської сім'ї до освіти дитини накладає відбиток на усе його подальше життя, формуючи в ньому потребу в подальшій самоосвіті. Необхідно відзначити, що увага до самовиховання є відмінною рисою японської педагогічної думки. Самовиховання, що базується на моральних цінностях, визначається як центральне завдання виховання в Японії.

Поряд з батьками запорукою успішності японської освіти є професіоналізм японських вчителів, їх край відповідальне ставлення до своєї справи, любов і віра в кожну дитину. Більшість вчителів в японських середніх школах складають чоловіки (жінок приблизно 20%). Ця особливість японської школи – ще один фактор її успішної роботи, так як чоловіче виховання край важливо для розвитку дитини. А чоловіки, в свою чергу, вибирають цю професію тому, що вона престижна в суспільстві і високооплачувана. Відповідно до закону 1973 р. заробітна плата вчителя вище, ніж зарплата іншого фахівця рівної кваліфікації, що працює за наймом. При постійному підвищенні зарплати в останні роки сильно знижується тижневе навантаження вчителя. Велика частина викладачів є членами Союзу вчителів, вимоги якого: боротися за рівні права кожної дитини на освіту; не дозволяти порушувати закони про освіту; бути поруч з батьками; боротися проти корупції в суспільстві; створювати нову культуру; боротися за мир.

Але до японського вчителя також пред'являються високі вимоги.

Він повинен:

- володіти високими моральними якостями (здає навіть іспит на моральність), оскільки йому довіряють головне багатство країни – дітей – майбутнє нації;
- мати спортивний розряд з якого-небудь виду спорту;
- добре грати на музичних інструментах;
- красиво писати, оскільки написання ієрогліфів прирівнюється до живопису;
- бути знайомим з національними традиціями, такими як чайна церемонія, оригамі, виготовлення виробів з бамбука і т.п.

Підготовка вчителя триває протягом шести років і не має аналогів у світі. Для роботи в школі неодмінною умовою є вища освіта, після чого

кандидат має пройти досить складну екзаменаційну перевірку в кілька етапів.

Сучасний стан системи освіти та виховання молоді в Японії є національною гордістю з традиційними підходами та високим рівнем ерудиції.

Шкільна система Японії складається з:

- 6 років початкової школи
- 3 років середньої школи
- 3 років старшої середньої школи
- 4 років університету.

Усі школи країни працюють за трисеместровою системою. Навчальний рік починається 1 квітня. Середній день в школі триває 6 годин, і це один з найдовших шкільних днів у світі. Крім того, після занять учні ще мають факультативні заняття та інші домашні завдання, щоб вони були постійно зайняті. Каникули тривалістю 6 тижнів влітку і 2 тижні довжиною як у зимові, так і в весняні каникули. Завжди є домашня робота під час канікул.

В Японії діє один для всіх шкіл навчальний план, розроблений Міністерством освіти. В один і той же день в школах Японії з півночі до півдня можна побачити, що учні одних і тих же класів читають один і той же текст з одних і тих же підручників. Предмети за вибором займають незначне місце в навчальних програмах.

Але ідеалізація японської освіти і виховання була б такою ж помилкою, як і зворотна крайність.

Вихованню моральності приділялася завжди велика увага в японській школі, але останнім часом її участь в цьому процесі помітно послабшала, що викликає особливу тривогу у японських вчених. У країні за останній час помітно зросла дитяча та юнацька злочинність, росте число наркоманів і токсикоманів, почастишали випадки насильства, жорстокого поведіння в числі школярів. Агресія з боку однолітків спричинила за собою велику кількість вбивств і самогубств.

Високий індустріальний рівень розвитку Японії істотно змінив японське суспільство, характер праці, сімейне життя і сам життєвий цикл. Сучасне суспільство упредметнило, перетворило в товар мету, заради якої працювали і жили люди, якісно трансформувало і світовідчуття людей, котрий раніше допомагав людині в пошуках і визначенні справжніх життєвих цінностей. Перетворена в товар культура через телебачення і засоби масової інформації стала вторгатися в життя людей і перекичувати їх природні потреби.

Таким чином, з одного боку, споживче життя людей стало різноманітніше, а з іншого – збідніли відносини довіри і любові між людьми, посилюється відчуття самотності, майже зруйновано нормальне прагнення людини жити відповідно до моральних традицій. Ці зміни особливо наочні в дитячому середовищі. Найбільш звичними, явними виразами агресивної поведінки вважаються: підвищення тону і гучності голосу, афекція (бурхливий прояв негативних емоцій), примус, негативне оцінювання, образи, погрози, використання фізичної сили.

Особливу небезпеку для суспільства представляє агресія, спрямована на інших дітей, однолітків. Це явище сьогодні особливо поширене в японських школах і отримало назву «ідзіме» (поняття, близьке нашій армійській «дідівщині»).

Проблемна поведінка дітей і підлітків, а також інциденти стали виникати і поза школою. Якщо шкільне насильство, знущання, відмова від відвідування школи виникали в рамках школи, то в останні роки інциденти з підлітками стали виникати і за її межами.

Ці проблеми підштовхують уряд Японії до активних реформ в галузі освіти в останні роки. Головною метою всіх цих реформ є ослаблення навчального тиску. Але, як тільки робляться спроби обмеження змісту навчання або зменшення кількості навчальних годин, знижуються і показники якості навчання учнів. Завдання японських педагогів – знайти раціональне рішення, яке дозволить вибрати «золоту середину» і досягти гармонії в навчанні і вихованні.

Висновки. Японська освіта представляє одну з найцікавіших систем перш за все тому, що Японія, будучи довгий час закритою для іноземців країною, розробляла і розробляє досі свої власні прийоми навчання і виховання молоді, а також методи впливу на неї.

Література

1. Боярчук Ю. В. Высокообразованное общество: опыт Японии в XXI веке. *Педагогика*. 2006. № 8.
2. Нанивская В. Т. Система морального воспитания в японской школе. *Япония: идеология, культура, литература*. 1989. №7. С. 69–76.
3. Родионов М. Л. Реформа японской школы. *Советская педагогика*. 1972. № 3. С. 128–136.
4. Салимова К. И. Общеобразовательная школа Японии в XXI в. *Педагогика*. 2006. № 8.

References

1. Wojarchuk, Ju. V. (2006). Vysokoobrazovannoe obshchestvo: opyt Japonii v XXI veke [Highly educated society: the experience of Japan in the XXI century]. *Pedagogika*, # 8 (rus).

2. Nanivskaja, V. T. (1989). Sistema moral'nogo vospitaniya v japonskoj shkole. [The system of moral education in the Japanese school]. *Japonija: ideologija, kul'tura, literatura*, # 7, 69–76 (rus).
3. Rodionov, M. L. (1972). Reforma japonskoj shkoly [Reform of the Japanese school]. *Sovetskaja pedagogika*, # 3, 128–136 (rus).
4. Salimova, K. I. (2006). Obshheobrazovatel'naja shkola Japonii v XXI veke. [Comprehensive school in Japan in XXI century]. *Pedagogika*, # 8 (rus).

ЯПОНСКАЯ СИСТЕМА ОБРАЗОВАНИЯ: УСПЕХИ И ПРОБЛЕМЫ

Т. Г. Солопова

В статье осуществлен анализ положительных сторон воспитания и образования в Японии, а также указаны проблемы, появившиеся в образовательной системе в последние годы.

Образование и воспитание в Японии привлекают внимание учителей и исследователей всего мира. Ежегодно большое количество исследований посвящается различным аспектам японского образования. Как отмечают многие авторы, японцы убеждены, что эффективная система образования в стране с высоким уровнем автоматизации является не только обязательной, она является жизненно важной. Огромная доля экономического и социального развития этой страны является результатом грамотно построенной системы образования.

Отличительная особенность японской педагогической мысли – внимание к самовоспитанию. Самовоспитание, основанное на нравственных ценностях, определяется в стране как центральная задача воспитания в XXI веке.

К успехам современной японской школы следует отнести активное участие родителей, особенно матерей, в процессе обучения ребенка. Они стремятся обеспечить высокий уровень образования своим детям и в школе, и в вузе. Наряду с родителями залогом успешности японского образования является профессионализм японских учителей, их крайне ответственное отношение к своему делу, любовь и вера в каждого ребенка.

Указаны основные проблемы, с которыми японская школа сталкивается. Среди них рост числа наркоманов, токсикоманов, детская и юношеская агрессия.

Ключевые слова: образование и воспитание в Японии, японская школьная система, проблемы воспитания.

JAPANESE EDUCATION SYSTEM: SUCCESS AND PROBLEMS

T. H. Solopova

The article analyzes the positive aspects of education and upbringing in Japan, as well as the problems that have appeared in the educational system in recent years.

Education and upbringing in Japan attract the attention of teachers and researchers around the world. Every year, a large number of studies are devoted to various aspects of Japanese education. As many authors note, the Japanese are convinced

that an effective education system in a country with a high level of automation is not only mandatory, it is vitally important. A huge part of the economic and social development of this country is the result of a well-structured education system.

A distinctive feature of Japanese pedagogical thought is the attention to self-education. Self-education, based on moral values, is defined in the country as the central task of education in the XXI century.

The success of a modern Japanese school should be attributed the active participation of parents, especially mothers, in the process of learning a child. They seek to provide a high level of education to their children both at school and in higher education. Along with parents, the key to the success of Japanese education is the professionalism of Japanese teachers, their extremely responsible attitude to their work, love and faith in every child.

The main problems encountered by the Japanese school have been outlined. Among them, there is an increase in the number of drug addicts, addicts, child and youth aggression.

Key words: *Education and education in Japan, Japanese school system, education problems.*

Солопова Тетяна Григорівна – старший викладач кафедри іноземних мов та професійної комунікації Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. E-mail shousin2@gmail.com

Solopova Tetiana Hryhorivna – Senior lecturer of the Department of Foreign Languages and Professional Communication of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Severodonetsk, Ukraine). E-mail shousin2@gmail.com